

מעולפת ספירים

במשנתו של הבעש"ט הק'

הגלגול בספרי החסידות

עודי: עולם הבא, תחיית המתים], כנלמד בנבואות התנ"ך, בחז"ל, ובספרי הראשונים והאחרונים, באה תורת החסידות ובמקום התקווה העתידית והתוחלת הפוטוריסטית הנשאבות מהם, היא העניקה להם משמעות נפשית, רוחנית, פנימית, והעיקר: עכשווית ואקטואלית, כן הוא הדבר לגבי תורת הגלגולים.

לפי משנת החסידות, כמו שהמציאות כולה נבראת מחדש בכל רגע¹ כחידושו של רבינו הבעל שם טוב זיע"א המבוסס על שיטתו בסוגיית הצמצום [ראה בגליון לפרשת קדושים], כך גם החיים של האדם חוזרים על עצמם אף הם ומתחדשים בכל רגע - כמוסבר באריכות נפלאה בספה"ק ערבי נחל" -

בגיליון הקודם הורחבה היריעה אודות תורת הגלגולים המופיעה בכתבי הראשונים ובעלי הקבלה, ועל הסמנים השונים המאפיינים את מושג הגלגול שביהדות, המבדילים גם בינו לזה השוכן אצל אומות העולם, והשלכותיהם². בגיליון שלפנינו נעסוק בתורת הגלגולים הקבלית כפי שהיא מובנת באספקלריית החסידות.

כשם שלגבי כל מה שצפוי להיות בעתיד, בחיים הנוכחיים [ואלה, משיח, בניין בית המקדש] או באלו שלאחר המוות [גן

אמר ליה אתה לקחת הארנקי ששכחתי: אמר ליה לא ראיתי ארנקי הוציא חרבו והרגו. כשראה משה כל זה תמה. אמר ליה לחכמ"ה הודיעני נא את דרכיך מפני מה נהרג זה על לא חמס בכפיו ויציל הנגב, אמר ליה בעל הארנקי גנב זה הממון מאותו שמצאו בלא דעתו וזה הנהרג הרג אביו של זה ולא נודע מי הכהו, ואני אינתי כלל זה, וכן הם כל דרכי כי לא דרכים דרכי, וכן תרגום יונתן לא יתכן דרך ה'. לא איתפרשון אורחן דה': וספר איוב בניו על זה כמו שנאמר לפניו.

² ראה בגליון לפר' בראשית [וכן לגבי גיהנם, וכמו שאומרים בתפילה: יהי רצון שתצילנו היום ובכל יום ויום ומדינת של גיהנם, הרי ראי מלאך דגהינם שירי בכל יום ויום].

³ כמבואר בספה"ק מאור עינים (פר' יתרו) בזה"ל: דנדע כי כל העולם עם כל הנבראים צריכים לקבל החיות מהבורא ברוך הוא בכל עת ובכל רגע כמו שכתב וטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית כי במעשה בראשית היה הבריאה על ידי חיות חדש שנאצל מהבורא ברוך הוא בכל הנבראים וממנו כן גם כל עת ובכל רגע צריכים שלא יופסק מהם החיות תמיד ויטפס עליהם בתמידות בהשתלשלות מעלמה למטה מעילה לעלול שאם יצוירי ח"ו העדר חיותו מן העולם אפילו רגע אחד היה העולם ומלואו בטל ממציאות כנדוע אך איך יתכן שהבורא ברוך הוא שהוא בלתי בעל תכלית וגבול שהוא אין סוף ברוך הוא שאין לו שום דמיון כלל על כל הנבראים שהם בעלי תכלית וגבול ואיך יקבלו החיות מאין סוף ברוך הוא שלא על ידי ממוצע בינם לבינו ברוך הוא מאחר שאין להם שייכות ודמיון כלל בשום אופן לו יתברך וכו', עיי"ש.

⁴ ואלו דברי קדשו (פר' בראשית): מנשיך עוד הענין, ליישב מה שהקשיתי על מה שאמר הקב"ה כי ביום אכלך ממנו מות תמות ובאמת לא מת באותו יום. ואקדים מה שפירשתי פסוק בישעיה (ישעיה כו, א) אני ה' נוצרה לרגעים אשקנה פן אפקוד עליה לילה ויום אצרנה. פירש"י שהבטיח הקב"ה לישראל שישקם לרגעים כוס התועלה, ר"ל מיטע מיטע, מטעם פן אפקוד עליה לנעשם בפעם אחת ולא יכול להתקיים יעו"ש. ואני

¹ לגבי המעשה המובא בגליון הקודם על הבעש"ט זיע"א הראני הרה"ג מו"ח שליט"א כי מעשה זה מסופר כבר על משה רבינו ע"ה, וכמובא בפירושו הרוקח על התורה לרבינו אלעזר מגרמזיא (מובא גם ב"מנחת יצחק עה"ת" שפוט כא יג) בזה"ל: והאלהים אנה לידו. מעשה איצו למשה רבינו ע"ה בשעה שאמר לכה"ה [לפניו יג יג] הודיעני נא את דרכיך אמר לו ה"ה עלה אלי הרה"ה כשרהיה עולה ראה בן אדם שבא לשתות במעין ונפל ממנו ארנקי דדינו והלך לו, בא אדם אחר ומצא הארנקי והלך לו, הראשון חזר לבקש הארנקי שלו ומצא אדם אחד על המעין אמר לו אתה לקחת הארנקי, אמר לו לא לקחתי כלום, עמד עליו והרגו. ראה מו"ח כך, תמה אמר לפני הקב"ה רבונו של עולם הודיעני נא את דרכיך כי יך וכך ראיתי ותמתתי, אמר לו הקב"ה כל מה שראית אמת, בעל הארנקי גנב מאותו שמצאה, ובא בעל האבידה ומצא אבידתו, ואתו שנהרג הרג לאביו של ההורג, ואנכי אינתי לידו לכך אמר משה והאלקים אנה לידו.

וכן מובא כבר אצל אחד מן הראשונים, רבי יהושע אבן שויעב תלמיד הרשב"א וחברו של הרשב"א [ראה דרשות ר"י אבן שויעב פר' אלה דברים] וזה לשונו: מנזור לאסף. הממוזר הזה יסד אותו אסף על ענין מוכתב בני העולם הזה בענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו, ואסף המשורר הזה חברו על לשונו. או על לשון כל נבון, וכן הנביאים דברו על זה, ירמיהו אמר צדיק אתה ה' כי ארבי אלך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי און. שלמה אמר יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו, ואמר עוד יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים. ואמר חבקוק כי רשע מכתיר את הצדיק על כן יצא משפט מעוקל. ואמרו ז"ל כי משה רבינו חבט על זה בפסוק הודיעני נא את דרכיך וכו', ושאל לשם ית' מפני מה צדיק ורע לו וכו'. ואמרו במדרש כי בחיותו בחר ראה אדם אחד ששחה בא לשתות בנהר ושכח ארנקי שלו והלך לו, ובא אדם אחר לשתות ומצא הארנקי ולקחו והלך לו. וחזר בעל הארנקי לנהר ומצא שם אדם אחר שהיה שותה.

פירשת דאס באופן אחר בהקדם מ"ש ביהושע (יהושע י: יב) כשאמר שמש גבוען דום ולא איך לזבא כיום תמים פירושו קרוב למעת לעת עמד השמש במקומו. ויש לזקקדק למה דזוקא קרוב למעת לעת ומעט פחות ולא היה מעת לעת שלם.

ויובן כ"ז עם אמרם (דהי' ד' ד' ס"ט ע"ג) כי כשרצה הקב"ה לברוא האדם אמרה אורייתא קמיה האי אדם עתיד למחטי קמך והשיב הקב"ה וכי למגנא איתקרינא ארך אפיס. וקצת קשה מה ועולת בהארכת אף מאחר סוף סוף אח"כ יתענש. רק הענין. **נדע כי בני יששכר חלקו השעה לתת"ף חלקים כבוונה שיש בשעה תת"ף נשימות שמנשם האדם כי שם היה ב"ה מתגלגל לתת"ף צירופים, ובכל רגע מאלו הרגעים מתפשט חיות חדש מן צירוף חדש לכל העולמות, ומחמת זה יש בכל רגע פירוש חדש על התורה כולה, כי חיות חדש והנהגה בכל העולמות בכל הרגעה החדשה בכל העולמות תת"ף נשימות בשעה, כי חיות העולמות שנשפע מש"י משתלשל מעולם לעולם וכל הנמצאים שואבים אותו החיות כמשה"ה (נחמיה ט: י) ואתה מחיה את כולם, והשתלשלו לה עולם נעשה באדם ובכל בעל חי שביבשה רוח שהוא נשימה שמנשם האדם לקרבו וזוהו חיותו, ולכן לפי שבכל רגע יש חיות חדש לכן צריך נשימה חדשה שיקבל רוח החיים המתפשט ברגע הזה כי לא יהיה ברגע הזו על ידי החיות שקיבל ברגע הקודמת כי עתה כבר נעשה חיות חדש והנהגה החדשה בכל העולמות מצירוף חדש, כך מתנהג כל ימי עולם מראשית הבריאה עד סוף.**

והאלהים עשה כל לפי שאם היה חיות א' לעולם היה הנפש החוטאת היא תמות בהכרח דהא אדם כשחוטא פוגם אז בשרוש חיותו ונפסק החיות שלו ואלה לא היה לו שוב עם מה לחיות, משא"כ בעשוי שיש בכל רגע חיות חדש מצירוף חדש, לכן אף כשאדם חוטא ופוגם בשרוש חיותו ונפסק חיותו שלו מ"מ הוא חי דהא מיד ברגע החטא נשפע חיות ממקום חדש שעדיין לא מנמו, ולכן יוכל החוטא לחיות וזאתו שמור עד שיעשה תשובה או עד שיתענש, וזהו ענין אריכת אפיס כאמור.

וזה הכוונה דאמרה אורייתא האי אדם דאת בעי למיכרי זמין הוא למיחטי קמך, ר"ל ובודאי ימות מיד בחטאו, ואי"כ לא תבראהו הרי לא יתיקיים ואפוכי מטרטא למה ואמר השי" וי למגנא איתקרינא ארך אפיס, ר"ל **דעל ידי אריכות אפיס יוכל לחיות כי אח"כ יש חיות חדש** ובסוף יתבאר מאמר זה עוד יותר, ואמנם ארז"ל (בבבית קטין ע"א) מים שאין להם סוף אשתו אסורה מים שיש להם סוף אשתו מותרת ובלבד ששהה כדי שתצא נפשו ושיעור לדבר אין מבוואר בש"ס ויש אומרים ששיעורו מעת לעת כי האדם נתבע מת על ידי שאין לו שם נשמת רוח החיים בחיותו וזמן המים, וכבר הנבטיב כי נשימה חדש צריך לפי שנשפע חיות חדש לכן **אין יוכל עתה לחיות ע"י החיות שקיבל בראשונה.**

ואמנם, כל מעת לעת הוא היקף אחד כמ"ש ויהי ערב ויהי בוקר יום א', וכל מיני החיות של כל הרגעים אשר בבעת לעת יש להם שייכות זה לזה, לכן נשפע ע"י הדחק יוכל האדם להתקיים כל המעת לעת ע"י רוח החיים שקיבל בתחלתו אף שנחלש ע"י מ"מ לא ימות כל מעת לעת. והנה נודע שהשמש מקבלת חיותה ע"י השירה שאומרת ובהו שואבת רוח החיים בקרבה כמו שהבעל חי שואב רוח החיים בנשימתו, ומהאי טעמא כשאמר יהושע לשמש גבוען דום מלומר שירה ממילא לא שאבה רוח החיים אז ונתלשה ולא היה לה כח ללכת, רק דמ"מ לא נתבלתה מציאות כי נתיקמה ע"י רוח החיים ששאבה קודם שאמר לה יהושע דום, ולכן אלו עמדו כך מעת לעת שלם הייתה נתבלתה חפץ שתעמדה במקומה כל מה שאפשר לה לעמוד כבדי שיקום גוי אויבו לכן נעמדה מעת לעת רק מעט פחות, וזו"ש (ישעיה י"ב) ולא אף לבא כיום תמים דייקא וק"ל.

ואי"כ לפ"ז שרועי המעת לעת יש להם שייכות זה לזה, אי"כ עדיין הנפש החוטאת היא תמות או יחלה עכ"פ בחטאו, **כיון שבחטאו אדם שורש החיות של כל המעת לעת הווא, ומשום הכי המציא השי" המדה של אריכות אפיס** להאריך לו יום הווא שחוטא כי ביום הווא ראוי שימות על לפי הטבע רק ע"י המדה היא של אריכות אפיס מתקיים ומיד בהגיע יום השני אז נשפע חיות חדש ממקום שלא פגם עדיין ועד"ז יוכל להתקיים, וז"ש וכי למגנא איתקרינא ארך אפיס כאמור וק"ל.

וזו"ש"ה אני ה' נוצרה, ר"ל שאני שומר אותה ולכן לרגעים אשקנה, ר"ל משום הכי אני משקה אותם בכל רגע חיות חדש כי שלא ימותו בחטאם, וכי תימא הרי כל רגעי המעת לעת יש להם שייכות זה לזה ואי"כ רואי שימות ביום הווא, לז"א, לילה יום אצורה, ר"ל מעת לעת שלם אני שומרה ע"י המדה של אריכות אפיס ושוב ביום השני מתקיים ע"י החיות החדש וכמ"ש וק"ל.

וזו"ש"ה כי ביום אכלך ממנו מות כי איננו גזירה שימות באותו היום, אלא חיותו ממאמר עצמו (מכח) שיוכל להתקיים ור"ל כי הטבע מות באותו יום שרובא, משא"כ ביום השני יום מוכרח למות כיון שיש אז חיות חדש, ולכן כיון שעל ידי אריכות אפיס נתארך יום הווא שוב יוכל לחיות או כפשוטו כיון שיום שלם יוכל להתקיים ברוח חיים הראשון ממילא מיד בא יום אחר בא חיות חדש וק"ל, וזה כפל מות ממות, ור"ל, כיון שעל פי הטבע שימות החוטא אינו מחויב רק באותו יום ואי"כ תמות ר"ל לאחר זמן דיוכל להתארך על זמן רב, והודיע השי" זאת לאדם הראשון כי כשיעבור על ציווי ויראה שלא ימות מיד לא ישפוט עי"ז שאין בידו עון והבן.

היוצא לנו עכ"פ מדברינו שאדם הראשון השלים כונת הבריאה ע"י חטאו שיעירב טוב ורע כדי שיהיה בחירה לאדם להטות לטוב או לרע, וענין הבחירה, כי בעשותו טוב מוסף כח בטוב ולהיפך מוסף כח ברע ח"ו. וענין הכח הזה שמוסיף וכל התנהגות האדם בטובו או בהפכו יובן במשל א', כי מלך בשר ודם שיש לו בן רע מעללים והפך ליתר חבתי זונות ואי לטטים מחייבא אביו שבכבואו שם לא היה לו אפשר לחיות כלל, גם פן ירעו לו או יארגוהו, לזאת מוכרח אביו המלך לילך גם הוא לאותו המקום המכוער כי בהיותו שם עם בן לא יעשו לו מאומה, ולא אז בלבד שמוכרח אביו לילך שמה אלא שמוכרח להקדים את עצמו ללכת קודם שילך בנו לשם כי אם ילך בנו תחלה והמלך אחריו פן ירעו לו קודם בוא המלך שמה וכאשר המלך אתו מבקש ממנו חסו נא על כבודי ועלך לחזור עמי להיכלי ואם שומע לו הרי טוב וחוזרים שניהם בשמחה ואם לאו מוכרח אביו להתעכב עמו כי ירא לעזבו שם. וכאשר בני המלך הטובים רואים שאביהם מתעכב שם על עליהם המעששה הזה כי איככה יוכלו לראות בצער אביהם וחליל כבודו הם נכנסים ר"כ לשם ומבקשים מאביהם לחזור להיכלו וללכת כבודו עמו, וזאתו ענה, ועם שאין נוח למלך לצאת משם אפי"כ כצאתם מאותו המקום והמלך לרוב אהבה שיש בלבו עליהם הוא חולק אחריהם, ואז נהאר בנו שם לבד ונעשה הפקר להם ומריעים לו להלטיסם והורגים אותו ונמשל.

וכן הענין בנמשל, כי האדם כשחוטא מתקרב אל הרע מבחין ועדיין לא נכנס בתוכו כמשה"ה (תהילים לה: ה) יתוצב על דרך לא טוב כי, אך שחיטא עוד אח"כ אזי יכנס אל תוך הרע ויש חשש שיטאר שם ויאבד מעולם הזה ומעולם הבא, לכן מוכרח השי" כביכול ללכת אתו באותו הרע כדי שיציל ושיהיה אפשר לו לשוב משם ומוכרח כביכול להקדים הליכתו לשם כאמור בהמשל. **ולכן כשחוטא האדם פעם ב' מכניס לשם השכינה כביכול ובחטאו פעם ג' מכניס בשמתו לאותו הרע, וזו ענין גלות השכינה, והנה השי" בהיותו עמו שם הוא מבקש מאתו לחסו על כבודו וצעריו כביכול, וזהו ענין הבת קול המכרות ביום כמאמרו בשם העבש"ט ז"ל כי אף שאין הרשעים שומעין זאת שמיעה ממש מ"מ מזליהם חזו והם ההורוי תשובה הבאים לאדם תמיד כמשארז"ל (מנדים ט"ז ע"ב) רשעים מלאים**

התחדשות המתבטאת בשני מישורים, במישור הביולוגי [גשמי] ובמישור הפסיכולוגי⁵ [רוחני].

במישור הביולוגי מתבטא הדבר בהתחדשות הרציפה של האמים שבגוף האדם והתחלפותם⁶, שהיא מלבד תאי העצב שבמוח שאין להם תחליף, הרי ששאר התאים מתחלפים וקמים לתחייה בכל רגע, עד רגע המוות התלוי בכיליונם המוחלט של תאי המוח באופן בלתי הפיך⁷.

כך גם במישור הפסיכולוגי מתבטא הדבר בריענון החוזר ונשנה שחש האדם ביחס לתפיסת העולם שלו בקו הזמן, באפשרויות האינסופיות המתייצבות לגנדו בכל פסק זמן

חדש, בגישה שונה למציאות אשר על פיה הוא יכול לראות את העולם ולהתייחס אליו בצורה אחרת. רעיון זה מוצא לעצמו ביטוי במאמרו של הבעל שם טוב אודות ה'בת קול' הבוקעת מתוך ליבו של האדם בכל יום מחדש [ראה באיורים בגיליון לפרשת אמון].

אין ועתה אלא תשובה

שתי ההתחדשויות הללו הן המרכיבות ויוצרות את מה שאנו מכנים: 'חיים'⁸, לאחר ש'מת' המצב הישן שהיה טרום ההתחדשות. 'החיים' מגדירים את חווית ההווה, את החוויה העכשווית⁹, שלמען האמת אינה תלויה בהכרח

2. כשנקבע המוות המוחי לאחר שנעשו כל הבדיקות הרפואיות המקובלות כיום (אף שהיודי אסור לעשותם), שאז מותר להפסיק את מכשיר הנשימה, והתברר שהחולה מוטל כאבן דומם ואינו נושם מעצמו, והמתו עד לאחר הפסקת פעולות הלב ללא כל פעימה במשך חצי דקה, אם הצליחו להחיות את הלב, ניתן להשתמש באיברים להשתלה.
3. לו יוציירי שבעתי ימציאו בדיקה, אשר תוכיח בוודאות גמורה ובמחייבות מלאה ללא כל ספק, שכל תאי המוח מתו, ולאחר הפסקת מכשיר הנשימה יראו בניניים שאינם נושם במשך שלושים שניות; ויחד עם זאת, ביצוע הבדיקה לא יפגע בדנינו גוסס, היינו שובדיקה לא תהא כרוכה בהזת החולה, או בהחדרת חומר לגופו, יהא מקום לשקול אם המצב הזה זיה למוות הראש, ולהתיר ההשתלה מתו כזה, אף אם לינו מועם.

⁸ ראה מ"ש"כ בספר לשם שבו ואחלמה (ספר הדעה חלק ב' דרוש ב עף ד) וז"ל: והוא כחיי פרוץ אדם אשר ניתן לו זמן וקצבה לימי חייו. וניתן לו שיעור כחותיו לכל אותו הזמן ומקבל תמיד חיותו מלמעלה בכל רגע ורגע נשימה חדשה. ובהנה יוצא כל כחותיו לפועל ע"י החיות חדש שמקבל בכל רגע.

⁹ כדאיתא בספ"ק קדושת לוי (פר' כי תשא) בזה"ל: ויאמר ה' אל משה ואתה תדבר אל כל יאת שבתותי תשמורו כי אות הוא ביני כי לדעת כי אני ה' מקדשכם. והנה חמיינו זכרונם לברכה (שבת י ע"ב) למדו מכאן דהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבט שמע. דבדואי שבת הוא מתנה טובה, רצה לומר האור והקדושה הבא מלמעלה לתוך לבות בני אדם רוח קדושה ושכל חדש וחיות ורוחניות הבא מעולם עליון הנקרא ערבות אשר שם תענוג וחיות שבו גני חיים.

וראה מה דאיתא בספר ראשית חכמה (שער המשובה, פרק ששי) בזה"ל: שנתדבק בחכמים וצדיקים שהם נקראים חיים והכוונה שהוא יתברך שוכן בהם ובהתדבק בהם בדבק בהקדוש ברוך הוא כמו שחנמר ובו תדבק, וכי אפשר לאדם לידבק בהקדוש ברוך הוא אלא שידבק בתלמידי חכמים, וכן את ה' אלהים תירא (דברים י ט) לרבות תלמידי חכמים. וראה עוד מ"ש"כ המהר"ל (בחדושי אגרות חלק ראשון עמוד קט, מסכת ראש השנה) בזה"ל: הרי לנו כי הצדיק אתו החיים והשלום מלמעלה מן הש"י והרשע אתו המימה מלמעלה ואין דבר זה נתון ביד המערכת וכל זה מפני שהרשע נכתב וחתם למיתת מן הש"י עם גודל מזלו והצדיק נגזר עליו החיים מן הש"י, ואינו מדבר מן החיים מצד עצמו. וזה אמרם (בבב"א י"א) הרשעים אפילו בחיים נקראים מתים והצדיקים אפילו במיתתם נקראו חיים, ור"ל כי עיקר החיים הם החיים שבאים מן הש"י שהוא יתברך נקרא מקור החיים וממנו הוא החיים כי אין ראוי שהי' נקרא חי רק כאשר החיות שלו מן מקור חיים, וכמו שיקראו המים מים

חרטות, וכשאדם ציית לאותו הקול דהינו הרהורי תשובה ושב באמת הרי טוב, ואם לאו אלא שדוחה אותו הרהורי תשובה ואינו ציית לקול הש"י המבקש מאתו אזי מוכרח הש"י להתעכב עמו עוד אולי ישוב אח"כ. ואמנם הצדיקים רע עליהם המעשה הזאת שהוא גלות השכינה בכיכול וחילול כבודו לכן הם נכנסים ג"כ עם ומבקשים מהש"י לחוס על כבודו וצערו בכיכול ואח"כ בעלייתם עם עולה הש"י עמהם ונשאר נפש הרשע לבדו שם ואז הפסק למוות מהרה ואנע"כ אין על הצדיקים עון אשר טמא על אבדן הרשע כי הם לא כיוונו רק לכבוד הש"י לבדו.

⁵ כמ"ש"כ בספ"ק ערבי נחל (פר' קרח) וז"ל: כי זה הטוב הוא צריך תמיד לזה הרע, עבוד שידוע שבכל נשימה ונשימה נשפע חיות חדש לאדם, והחיות הזאת נמשך תדיר משרש הנשמה השוכנת תמיד למטה החיות כי נתבאר לנו שהשתלשלות החיות משרשרת הוא ונתחלק למטה החיות כי יפטר והיה לטוב ולרע, ממילא אילו לא היה זה הגוף המקבל חלק הרע היה נשפע אל זה האדם החיות משרשו מעורב טוב ברע, לכן צריך הוא תמיד שיתקיים ויחיה האיש השני אשר הוא לו בחינת אחרים כדי שיצא הוא וסריתו עמו, ר"ל שבכל נשימה ונשימה יקבל זה הטוב וזה יקבל הרע.

⁶ וכמ"ש"כ בספ"ק עבודת ישראל (פרקי אבות פרק רביעי) וז"ל: והוה כל הנשמה תללה ית (התלם קט על), על כל נשימה ונשימה תללה ית (בר' יד), כי בכל נשימה נתון הש"י חיות חדש.

⁷ וראה את נוסח פסק ההלכה של הגרש"א זצ"ל (כפי שפורסם על ידי א. שטיינברג, חוב אסאי, גני-גנדי, תש"ד, עמ' 43 וז"ל) לגבי הגדרת רגע המוות (מתוך א. שטיינברג, אסאי, חוב גני-גנדי, אלול תש"ד, עמ' 46-43, דברים אלו נבדקו נעמנים על ידי הגרש"א איעריבאק, ואושר על ידי לפרסום, וראה הערת העורך, חוב אסאי, גני-גנדי, עמ' 43, ראה עוד בדיעת הגרש"א איעריבאק באסאי, חוב גני-גנדי, אלול תש"ד, עמ' 21 וז"ל, ועמ' 22 וז"ל, וזה הנוסח):

א. מות המוח, כפי שנקבע על ידי הרופאים כיום, איננו מספיק לקביעת מות האדם, דהינו מספק פסק גוסס. לכן אסור לקרב מיתתו של אדם כזה בכל חלק, ואסור להוציא ממנו איברים להשתלה על לבו לפועם, מחשש קירוב מיתתו של גוסס. ודבר זה אסור אפילו לצורך הצלת חולה כפנינו שבזו"א ימות.

לפיכך, בארץ ישראל, שאינם אזורים בכל הפרטים האמורים, והרי יודעים שהימים להתנהג על פי ההלכה, אסור להיות מועמד לקבל תרומת איברים (בחון לרץ), הוואל הרופאים והחולים רובם כלם נכרים שמתנהגים על פי המדע הרפואי והערכאות שלהם, מותר ליודי להיות מושתל, ולקבל איברים להצלת נפשו, אפילו אידוע שזרם האיברים הוא יהודי.

ב. במצבים הבאים יש שומת להוציא איברים להשתלה, ויש שמוות להיות רק מושתל, מאדם שהרופאים קבעו מוות מוחי:

1. שהוודו הראש בפועל, או כשכל המוח נשפך החוצה, אף על פי שלביו פועם.

בהתרחשויות העבר או במה שעלול לקרות בעתיד, האדם מסוגל להחליט מה להרגיש או לחשוב ממש ברגע זה¹⁰, "רה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע"א בספרו 'קדושת לוי'¹¹ משתמש ברעיון זה על מנת להבהיר את יכולתו של

האדם בכל רגע ורגע לשוב אל בוראו שהוא 'חיי החיים'¹² - "אין ועתה אלא תשובה"¹³.

ה'חיים' מבטאים את הרצון הפנימי לבטא את עצמו כלפי 'חזק'¹⁴, רצון המושג באמצעות ההכרה בחיזק'

הבורא ברוך הוא, כי לדבר החדש והמחודש יש התלהבות וכוון שהוא נעשה בכל רגע ורגע מחודש יש לו התלהבות גדולה לעבודת הבורא ברוך הוא. ויש אדם שאינו מעלה על מחשבתו הבחינה אמיתית הזאת ומעלה על מחשבתו שחס ושלום אין הקדוש ברוך הוא מחודש בכל רגע ורגע ומעלה על מחשבתו כיוון שברא אותו הקדוש ברוך הוא בתחילה שוב אינו מחודש אותו בכל רגע ורגע ולזה אין לו התלהבות לעבוד את הבורא ברוך הוא, כי דבר תמידי אין תנונו כלל וממדת זה לפעמים נופל ממדרגתו ואחריו זה כשמחילת לעבוד את הבורא יש לו התלהבות גדול.

וזהו פירוש הפסוק וקוי ה', שהקדוש ברוך הוא נתון כלם בכל עת ובכל רגע כח חדש ובכל רגע ורגע הם מחליפים כח מקדושו ברוך הוא. וזהו יחליפו כח, הפעולה הוא יעלו אבר, כי מלת אבר מורה על התלהבות וכן כתוב בכתבי הארי"ז "ל אלו שיש להם התלהבות כאלו שלפעמים הם נופלים ממדרגתם אז אחרי זה בא להם התלהבות. וזהו כנשרים, כי נשר הוא לשון נופל לשון אילו הנושר את פירותיו במשנה, וזהו כנשרים, הרצון אלו יש להם התלהבות תמיד ואין צריכין כלל ליפול ממדרגתם כיוון שהוא על הבחינה זאת שהוא בכל רגע בריה חדשה.

¹¹ ואלו דברי קדשו (מגילת איכה ד"א או יבואר השינוי ה): **דלם אדם ואדם מישראל מחיוב להאמין באמונת שלימה ששכל רגע ורגע מקבל חיות מהבורא ברוך הוא כמו שדרשו (ב"ר ד"ו, ט) 'כל הנשמה תהלל כל נשימה ונשימה תהלל ליה' (תהלים ק"ו), שכל רגע החיות רוצה לצאת מן האדם והקב"ה שולח לו בכל רגע חיות חדש.**

נמצא לפי זה מהני תשובה לכל אדם, כי בעת שעושה תשובה מאמין שהוא כעת בריה חדשה ובה השם יתברך ברוב רחמינו אינו מזכיר לו עונות הראשונים, אבל אם חס ושלום אינו מאמין בזה חס ושלום לא מהני התשובה. וזה פירוש המדרש אין ועתה אלא תשובה, כיוון שהוא מאמין שהוא עתה בריה חדשה מהני לו תשובה.

¹² ראה במירושו הר"מ בוטרייל לספר יצירה (פרק ב) שכתב וז"ל: וזהו תחלת המחשבה סוף המעשה יתברך הש"ת הנסתר והנעלם מעיני כל חי כח יחוד הש"ת הוא דבר שבו מתאחד הקב"ה בכוחותיו כלהב אש המתאחד בגונו ומתעלה ומתרחם מהם עד שאין סוף להודו ולרוממותו מפני שהוא מנהיג הכל מצד החיות הנמצא בתחלת מציאותו. ועוד שהוא נשמה לכל נשמה חי והוא הנקרא חיי החיים. יתעלה הש"ת החי מקדם קדם וישאר בעצם חיותו עד עולמי עולמים והוא לאין תכלה וסוף. כח קיום הוא דבר מתאצל בגדולת שפע כדי לקיים כל מתקיים והוא מיסוד כל יסוד כדי להוציא כל מפעל מן הכח אל הפועל עם השוואת האחדות השווה בכל צד מג' דברים, האי' כח עלה ונקרא עילת העילות, הב' כח מפעל ונקרא שם עצם הצורה והפועלה הקדומה והג' כח החיה על כל נקרא הקב"ה והי"ה והי"ה והוא שמו ועצמו הכל הוא דבר א' בקיומו, יתברך שם השם הקיים לנצח נצחים.

¹³ בראשית רבה כ"א ו'.

¹⁴ כמובא בספר שפע של חס ומתגלים בכחה ופועלות במה שפועלים נשמה בכלל נקראים חיים כי הם מתגלים בכחה ופועלות במה שפועלים וכל פועל הוא חי כי המת הוא נערך מפעולה מפני כן נקרא הכחות ח"יים ומפני שאין פעולה ללחות אלא מצד רוח חלב שחרצון מנהיג הכחות לפי רצונו כדפירשנו למעלה ומתלבש בהן להתגלות על ידן הצפון כלבו אדם המליבש גופו להתגלות גופו על ידי לבושו מפני כן נקרא רוח'

חיים כאשר הם באים מן מקור אחד כדכתיב (במדבר י"ט) מים חיים אל כל וזה מים שבאים מן באר שיש לו מקור נובע והש"י הוא שנקרא מקור חיים לפי שהוא נצחי והחיים שבאים ממנו הם נקראים חיים. לפיכך רשעים אף בחייהם נקראים מים ואף אם יש להם חיים אין חיותם בא ממקור חיים. למה הדבר דומה לכור שיש בו מים הרבה ואין לכור מקור הרי זה לא נקרא חיים אבל הצדקים שחיים שלהם מן הש"י נקראו אפילו במיתתם חיים למה זה דומה למעיין שיש לו מקור רחוק נובע ובא דבר שהוא חוצץ אותו מן המקור ודבר זה אינו אלא לפי שעה שלא נסתלק מן המעיין הזה שם מים חיים, כי בהתגבר המקור על דבר החוצץ יסולק החוצץ, והפסק הזה אינו אלא לפי שעה, ומ"מ נשאר על המעיין שם מעיין חיים כיוון שיש לו מקור בעצמו, וכן הצדקים אשר יש להם דבקות בו ית' שהוא מקור חיים אף במיתתם נקראו חיים, כי סוף סוף יש להם דבקות במקור החיים, רק כי לפי שעה הטבע היה סותם המקור ונעשה חציצה בין הצדיק ובין המקור וזהו לפי שעה, עד כי הש"י יסלק החציצה הוא הטבע ויחיו המתים, ואף בזמן המיתה מצד שהם דבקים במקור חיים אין החיים להם כפעל מ"מ הדבקות הוא חיים, וכדכתיב (ויקרא י"ד) ואנתם הדבקים ב'י אלקיכם חיים לכל היום, כלומר מצד הדבקות שאתם דבקים במקור החיים שאינו פוסק אתם חיים לעולמי עולמים, כמו היום שאתם חיים.

ואין המיתה של רשע ומיתה של צדיק שוה, כי המיתה של רשע מסולק לגמרי מן החיים כי נכרת ונפסק מן החיים, ואלו הצדיק הוא דבק בחיים אף במיתתו רק שאין החיים כפעל לגמרי, והבן אלו הדברים.

ולכן אמר כי צדיקים גמורים נכתבין לחיים לגמרי בריה שיהיו דבקים במקור חיים ואלו רשעים נכרתו ממנו, וכל אשר אפשר בשום צד מגיע לו חיות מן הש"י ונתון לו חיים לשמור אותו בכל שעת כמו שאמרנו, וזה נקרא שנכתב לחיים, ואלו הרשע הפך זה שנכתב למיתה וכל אשר אפשר שיגיע לו במיתה שיש לו מלאכי חבלה מלוים אותו וכל אשר מגיע השעה שאין עומד לו מזלו, כי שעות הרבה יש, אז תצא לפעל הגזירה מן הש"י, סוף הצדיק נכתב לחיים מן הש"י והרשע נכתב למיתה.

ועי' עוד שד"כ בספר בניחו בן יחודיע (על ברכת דין מ"ב) ז"ל: למדנו ארחות חיים ונוכח בהם לחיי עולם הבא. נראה לי בס"ד הכונה ידידוע שהמוחין נקראים חיים, ופירש רבינו הארי"ז ז"ל חיי עולם הבא הם מוחין הנמשכים מבחינת הכתר הרמוז בקצו של יו"ד, לבחינת חכמה ובינה הנרמזים מבחינת יו"ה שבשם, כי אות ה"א ראשונה היא בינה הנקראת עולם הבא, ונראה שהם בקשו מרובם ללמדם ארחות חיים, רצונו לומר סוד המשכת המוחין, שיזכו להמשך את מוחין העליונים שהם נקראים חיי עולם הבא, ואמר להם סגולות טובות השייכים לבחינות אלו שיהיו נזרמים בהם, ואז מכוחם יהיה להם עזר וסיוע להמשכת המוחין שהם חיי עולם הבא, ופירשתי טעם בכל דבר ודבר אף הוא שייך לענין זה ולא כתבתיו פה.

¹⁰ וכדאיאת בספ"ק קדושת לוי (לראש השנה) שכתב וז"ל: **כי האדם צריך להעלות על מחשבתו תמיד שכל רגע ורגע הבורא ברוך הוא ברוב חסדיו ורוב רחמינו נתון לו חיות חדש וכל רגע ורגע הבורא ברוך הוא מחודשו. וזהו דאמרינן בגמרא כל הנשמה בו' (תהלים ק"ג), על כל נשימה ונשימה תהלל יה, והיינו שכל רגע הנשמה רוצה לצאת ממנו והקדוש ברוך הוא ברוב רחמינו בכל רגע ורגע משגיח על האדם ומרמח עליו ואינו מניח להנשמה לצאת ממנו. ונמצא לפי זה כשאדם מעלה על מחשבתו תמיד הבחינה הזאת הוא בכל רגע ורגע בריה חדשה ויש לו התלהבות לעבודת**

כאוסף של פרטים המגלמים את אותו 'עצמי' אחד ויחיד המגלים את האחדות האלוקית. ככל שמכיר האדם בכך יותר ויותר הרי הוא מתענג על כך מתוך 'אולת הנפש' המושגת על ידי 'התאחדות הפרטים בהכלל'¹⁵ בבחינת 'גן עדן', לעומת זאת כאשר הוא נמנע מלחוש זאת הוא שרוי בתחושות של החמצה או הכחשה בבחינת 'גיהנם', מה שמניע אותו להיפגש שוב עם אותו מצב דייקא, ולהשתלם בו.

הפגישה החוזרת על עצמה של האדם עם אתגר כלשהו, משימה מסוימת שהוא לא עמד בה בפעם הקודמת, זוהי המכונה במשנת החסידות: 'גלגול', וראה הערה¹⁶. 'הגלגול' הוא התגלגלות נוספת של 'הנשמה' - התודעה של האדם - המתקשרת עם העולם שמחוזה לה באמצעות כלי השכל וההכרה¹⁷, בתוך 'גוף' - תפיסת עולם חיצוני המורכב מארבע הרבדים הידועים המכונים: דומם,

חיים"ם ר"ל כי הרוח שהוא הרצון בו בעצם אין מעשה רק שמגלה רצונו על ידי כחותיו החיים.

¹⁵ כמובא בספר"ק שפת אמת (פרשת וישע, תרל"ז) בזה"ל: וזה הכלל הוא שורש הגאולה ויוסף הוא והתאחדות הפרטים בהכלל. ובאמת ע"י יוסף נתקשרו העי נפש בהבאות. והוא ענין למחיה שלחני אלקים לפניהם פי' שהוא הי הנותן להם חיות בגלות לכן כל זמן שכוונו של יוסף קיים לא התחיל הגלות עד שכתוב לא ידע את יוסף כו'.

¹⁶ עניין זה מבואר באר היטב בספר"ק ערבי נחל (פרשת וזל"ק). והנה כתבנו כמה פעמים באורך אין נשמת האדם אינה מסתלקת בפעם אחת אלא מעט מעט כי בכל דיבור מסתלק חלקי הנשמה, אותו החלק הוא ג"כ קומה שלימה כי מה שיש בכלו יש בחלק אם היא דברי קדושה עולה אל אלהים והיא מנוחתה בנן עדן. ואם הוא דבר איסור עולה לס"א והוא עצמו הניגוד. הרי הנשמה בחיי האדם או בגיהנם או בנן עדן רק שאינו מרגיש כל עוד שמתלבש הנשמה בתוך הגוף, והוא שאנו מתפללן שנתצלנו היום ובכל יום יום כי 'ומרגיה של גיהנם, לפני פשוט דקאי על גיהנם דלאחר הפטירה אין יאמר היום ובכל יום, ועם האמור מובן כי בעודו בחיים חיותו בכל יום יום של גיהנם, ולאחר התפלקות הכללי הנה אותו חלקי הנשמה הצריכים בירור מתלבנים ביהנם ואחר תיקונם מתבצרים כל חלקי הנשמה והיו לאחדים אחדות אחד כענין רוחני שנעשה הכל אחדות גמור ובאה למקומה בנן עדן כראוי.

והנה יש מיני אדם הרשות אשר אינם לא מצוה ולא עבירה, כגון ענין הרשות שצריך האדם לדבר וחלקי הנשמה היוצאים מאלו הדבורים לא יתכן שיבואו לפני אלהים וגם לא לס"א. הנה הנותן לבו על דרכיו יכוון בעת דברו דיבורים כאלה לקיים מצות מדבר שקר תרחק וישים עיניו ולבו על דיבוריו אלה שיהיה נשמר משהם נדוד שקר ויכוון ולמען יראת ה' ומצותיו שיהיו דיבוריו כולם אמת, ואז דברים אלו באים ג"כ לקדושה כי מקיים בהם מצות מדבר שקר תרחק וחומתו של הקב"ה אמת, משא"כ כשמדבר שקר אזי אותו חלקי הנשמה באים לניהנם שהוא הס"א.

ואמנם יש ענין דיבורים שהם ממועזים שאינם לא שקר ולא אמת, כגון מי שאומר כך וכך אעשה למחר וליומא אחרא דיבורים דלהבא, והוא ענין מ"ש האר"י ז"ל היתר נדרים פורחין באורי כי מיד שנודר לא נודע דיבור זה אם יהיה אמת או לא לכן אי אפשר לאותו הדיבור לבא לקדושה וגם לא לס"א ולכן פורח באורי אין לו שום מקום עד עת שמקיים הנדר ונעשה הדיבור אמת ובא למקומו, וע"ז הוהירה התורה לא יחל דברו (במדב"ד, פ"ג, ר"ל שלא יקלקל את הדיבור שלו אלא כלל היותו מפי יעשה וע"ז יהיה תיקון לדיבור ההוא, אכן כשמתיר את הנדר אז הותר לעבור עליו וע"ש באורך.

וכך הוא ענין כל דיבורי הרשות אשר בעת דברו אינו לא אמת ולא שקר, כמו המוכר הלוקח שעושין מקח וממכר הנה אם מקיים דיבורו אח"כ אזי הדיבור ההוא נעשה אמת למפרע ובא למקומו, אכן אם חוזר אח"כ דיבורו ולא נתאמת הדיבור ההוא נשאר הדיבור ההוא פורח באורי כבתחילה כי לא יבא אל הקדושה עובד שלא נתאמת וכן אל הס"א לא יבא כי מכל מקום בעת דברו לא היה שקר מוחלט ולכן לעולם פורח

באור, ולכן אותו חלקי הנשמה אין להם תיקון כי אינם באים אל הגיהנם להתלבן, ולכן אחר שנתלבן כלל נשמתו בגיהנם עדיין אינה יכולה לבוא אל מקומה עברו שחסר ממנה אלו החלקים ואי אפשר להם להתחבר עם הכלל כי אינם עומדים כלל ביחד והם רחוקים כמטושי קשת כי כלל נשמתו כבר נתלבנה ומקומה בקדושה ואלו הם פורחים באורי לכן אי אפשר להם להתחבר אלא בכואם יחד בגלגול ואז מתחברים ומקבל ג"כ העונש הראוי על זה.

והוא ענין מי שפרע, כי להיותו חזרה זו קל בעיני האדם לא נחשב לו לעון אשר חטא מאחר שלא היה קנין ויכול הוא מדינא לחזור בו, לזאת צוה רז"ל להודיעו שאדרבה עונש גדול יש בדבר, וז"ש מי שפרע לאנשי דור המבול, לאנשי זידיקא, ולא אמר לדור המבול כי לא מיירי כלל ממה שנענשו בדורם דזה אינו רבונתא כי אפילו תינוקות של בית רבן יודעים שעל כל חטא יש עונש, אלא קאי על מה שבאו בגלגול ונענשו פעם ב', והיינו לאנשי דור המבול, ר"ל אותן האנשים אשר כבר היו בדור המבול ועכשיו נבראו פעם ב' ופרע להם בדור מצרים, וכן הפלגה היום שכולם הוצרכו להתגלגל לקבל עונש מלבד פעם הראשון שנענשו. הוא עתיד ליפרע, אמר עתיד זידיקא, ולא אמר להם נפרע דזה אין רבונתא וכאמור, אלא לפי שעונש איסור קטן נהל קל בעיני האדם לסבלו עובר חמדת מומן לזה מודיעים לו שאדרבה לקטנות האיסור לא יתלבן בגיהנם ונמשך ממנו חומרא גדולה שעתידי ליפרע ר"ל פעם ב' לעתיד שיבא בגלגול, וז"ש עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו זידיקא, ר"ל שאין נשמת האדם עומד אצל דיבוריו אלו וכמש"ל ע"ז אי אפשר להחלק להתאחד בהכלל והבן היטב.

¹⁷ האדם נברא עם חמש חושים (לגבי העבודה הנדרשת מאתנו לעבוד את ה' עם החושים שלנו. ע"כ בספר"ק אור המאיר על פר עקב שביאר עניינם), ואלו הם: ראייה, שמיעה, מישוש, טעם, ריח. חמישה אלו מקבילים לחמישה חלקי נשמתו (ראה בספר"ק יוסף פר' ל"ד), כפי שהם נמנים במדרש (דברים רבה פ"ב סל"ז) ובוהר הקדוש (קרבן תר"ע): 'נפש', 'רוח', 'נשמה', 'חיה', ו'יחודה'. [מלבד חמשת החושים המנויים כאן, קיימים שלושה חושים נוספים הנותנים מידע על הגוף עצמו: א. חוש שיווי משקל - נותן אינדיקציה על מיקומו של הגוף ביחס לכוח המשיכה. ומקורו בשלוש הקשתות שבאוזן. ב. חוש הגוף במרחב - נותן אינדיקציה על מיקומו אבילי הגוף והפוזיציה שלהם. התיקון, מישוש, הריח, השנייה, הרוגז, והשחוק]. בתנועה - נותן אינדיקציה על תאוצת הגוף וכיוונה במרחב. ובכללות, מבואר בספר 'צירה', כי ישנם י"ב חושים המכונים כנגד י"ב החושים וכנגד י"ב שבטי י-ה. והם: הדיבור, העיון, ההילוך, הראייה, השמיעה, התיקון, המישוש, הריח, השנייה, הרוגז, והשחוק]. הם חמישה חושים אלו, מלבד מה שהם מתארים את היכולות של יצורים חיים לקלוט מידע מהסביבה או מהגוף, ולהמירו לקוד חשמלי-כימי כדי שהמוח יוכל לעבד אותו, הרי שבנוסף לכך, מבטא כל אחד מחמשת החושים יכולת מסוימת של זיהוי והבחנה של המוח באופן פרספסכולוגי. כיספר החיבורו וספר המצורף' לרבי כרביה בן רבי טרונאי הנקדן, נקראים: יסכוון, משחבה, ועיון, זמם, והכרה (ראה שם בעמ' 22, וכן בעמ' 648, ובספר 'מדוש החפץ' לרבי זכריה בן שלמה הרופא כתב, כי החושים

צומח, חי, או מדבר¹⁸.

וכך מביא נכדו של הבעל שם טוב זיע"א - בעל הדגל מחנה אפרים¹⁹ - בשם זקנו:

"וישב את כל הרכוש וגו' שמעתי בזה הקדמה מאדוני אבי זקני נשמתו עדן [-הבעל שם טוב] זלה"ה כי יש לכל צדיק וצדיק ניצוצין קדישין השייכים לשורש נשמתו, אשר צריך לתקן ולהעלותם, אפילו משרתיו ובהמתיו וכליו הכל יש בהם ניצוצין קדושים וצריך הוא לתקנם ולהעלותם לשרשם, כמו שאמר רבי נחמן הארדינקר ז"ל 'נפש חיה הוא שמו',

פירוש הנפש חיה החיות והנשמות של האדם הוא שמו של האדם, עד כאן, ואם תבין ותעיין היטב בפסוק 'ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם' תמצא שורש הדברים, כי היו ניצוצי הצדיק, וצריך לתקנם להעלותם לשרשם, והבן היטב²⁰:

גופא בתר רישא גריר

ה'נשמה' של האדם היא המחשבה שלו²¹, ולכן כאשר המחשבה שלו עסוקה במשהו חיצוני לו, בחי, בצומח²², בדומם²³ או במדבר²⁴, אזי המשמעות היא שניצוצי

הפנימיים הם: השומר, המדמה, המתרשם, והזוכר, וארבע אלו משרתים את החמשי שהוא ההיגיון (עמ' ב"ח).

¹⁸ כדאיא בספ"ק יטט לב (פ"ק עקב) בזה"ל: והנראה לי, כי **ידוע תכלית עבודת האדם להעלות הנצוצים הקדושים ונפשות קדושות שהן מוגוללים ומטופפים בדומם צומח חי מדבר**. ואופן העלאתו הוא לפעמים על ידי אכילה, וכמו שכתב המגן אברהם סימן ו"א (סק"ד) בשם האר"ז (שער הכוונות, עני' יו"כ דרוש א) שהנשמה ניזון מרוחניות המאכל, ובה פירש האר"ז (ע"פ שם רעה עה"פ ליל' ג) לא על הלחם לבדו (בשמימות) 'חיה האדם, כי על כל מוצא פי ה', הוא כח האלקי האומר לו גדל ביד ה', 'חיה האדם. ובה פירשו הספרים (תהלים ק"ח) **רעבים גם צממאם מלאכל לפשתה, כי נפשם בהם באותו הדברים תעטף, ולזה נתנו מחמדיהם באוכל למען, להשיב נפשם לשרש קדושות**. והן דברי שו"ת (ברכות פ"ד) השותה מים לצמא זייקא, שצמא ומשתוקף לו, אומר שהכל נהיה בדברו, דבר ה' המחיה אותו. רבי טרופר אומר בנפשות רבות תשובה על כל מה שבראת, שחנך להן, להיות רעב וצמא. הוא למען להחיות בהם באותן הדברים נפש כל חי המגולגל ברך, ברוך חי העולמים, שהוא החיים של כל עולמים, כדכתיב (תהלים ס"ו) **ואתה מחיה את כלם**.

ולפעמים צריך אדם לכתת רגליו וליטע ממקום למקום להעלות הנצוצות הקדושים האחוזים בשרוש נפשם אשר במקום ההוא, ובבואו שמה יעלה אותו לשרוש על ידי תורתו ותפלתו ואכילתו בקדושה. והיינו כדכתיב (תהלים ק"ט) א) אשרי תמימי דרך, שמתמימים ומשלימים הדרך. והיינו כדתיב (ישע' לו, כג) מה מצעדי גבר כווננו, כי **י' ידוע באיזה מקום יש נצוצות הקדושות המצויות אל שורש נשמתו, יכין לו הדרך לבא למקום ההוא לעמוד ולשרת בשם ה' לברכו, ולהעלותו למעלה אל הקדושה**. ואם אין כחה האדם לבד, על זה אמרו (שבת ק"ד) הבא לטהר מסייעין לו כו, וה' יגמרו בעדו. וזה שאנו מברכין בכל יום (ברכות השחר) ברוך המכין מצעדי אביר, ואם כי איננו יודע בדת מה לעשות להעלות הנצוצות הקדושים בעת הלך ונסוע, על זה אנו מברכין ברוך כו שעשה לי למעני כל צורכי, והבן. פ"ר לך.

²⁰ וראה עוד באריכות על עניין העלאת נכסי האדם בגילוינו לפר' ראה.

²¹ נשמה דנרנח"ה היא כנגד המחשבה.

ראה בספר **הפליאה** (ר"ה שאל משה למפי"ט בשו"ת מאמות): ועוד כ"י נקרא לילה בבלות ה' שנאמר ולחשך קרא לילה ותחידה להיות יום מכה הנשמה שאותיות שניות של נשמה יו"ה ה' כלומר עתיד ה' אחרון שבשם בן ד' להיות יום זהו שנקרא המחשבה נשמה כי כשתתן נשמה לנשמה אז **כולם מאירים וכולם ימים**. ספו תמו לו המקטרגים וכל הפגיעים.

וכן איש בספ"ק **בירת כהונת עולם** (אממר נר מצוה, פ"ק ס) בזה"ל: ואמנם סוד פתח רוח נשמה לכל אדם שיעורו לכך נוצר להשלים מצדירגו במעשה המצות בחינת נפש ובדיבור לרוח ומחשבה לנשמה כנודע.

²² על עניין העלאת המאכלים ראה בספ"ק **תפארת שלמה** (פ"ר בעליות) שכתב וז"ל: זכרו את הדגה וגו' ועתה נפשונו בישה אין כל בלתי אל מן עניינו. וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו. ואמרו כחז"ל על עסקי משפחות על העריות שנאסרו להם. המשך הדברים "ל עס"י דברי הבעש"ט ז"ל פ"ב (תהלים ק"ח) **רעבים גם צמאם נפשם בהם תעטף כי לכן נברא האדם להיות רעב וצמא כדי להעלות הנ"ל"ק שמעורב במאכלים וע"י אכילתו בקדושה מעלה אותם מעומק תחתיות וע"ד זה בכו העם למשפחותיו הם הנשמות המגולגלים דמעת העשוקים שלא היו יכולים להעלותם באכילת המן שה' ממלא כל מלאכי השרת שאינו צריך תיקון. ולזה אמרו ועתה נפשונו בישה בלתי אל מן עניינו.**

וראה מש"כ בספ"ק **אמרי יוסף** (פ"ר ורא) וז"ל: (זה שם י"ח) איש לפי אכלו לקטן. (שם ט"ז) מספר נפשותיהם עומר לגלגלת כי ע"י אכילת האדם בקדושה הוא מתקן הגולגלים שבמאכל הזה.

וכ"כ בספ"ק **אמרי יוסף** (פ"ר ורא) וז"ל: **והנה ידוע מספרי יריאים ובפרט בכתבי הבעש"ט זצ"ל שכל החפצים ותשמישי האדם יש בהם ניצוצי שורש נשמתו שצריך לתקנם חלקי נשמתו ויכול להיות שטאדם אוכל בשר שהוא אוכל בשר עצמו או בשר אביו ואמו בסוד הגלגול לבל ידח ממנו נדח הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וצריך לאכול בקדושה להעלות המגולגלים וכמבואר בספרים הקדושים ולא צריך לארנא, ועיין בדברי רבינו בפי' ה"זה"ק פ' וארא (כו), ועל פי הדברים האלה נוכל לומר שזה היה כוונת לוט להציל ממונו, כי ראה הניצוצות הקדושות שהיו מובלעים בהם וכדאיא בגמ' 'במות (ע"ג) ובמדרש (פרשה ג' ס"ז) כתיב הכא הנמצאות וכתבי התם מצאתי דוד עבדי, וכמו שדרשו חז"ל בפסוק אל צאת מצא מואב בשביל שתי פרידות טובות כי מבואר בכאן שבכותב דוד משיח אלקי יעקב ניצול לוט ונבטויו. וכפי דברי הזהר נראה שהיה גם כן בזכות אברהם.**

וראה מה שמוצא בפ"י **מהבעש"ט זיע"א על הדוד הנאמר בער"ש** (מודסס בבשע"ט עה"ת פ"ר יתרו).

²³ וראה על עניין העלאת הגלגולים שבנכסי האדם בספ"ק תולדות יעקב יוסף (פ"ר בא, אות ח) וז"ל: ונראה לי כי נודע מ"ש בסוד מדת ימי, כי **אל דעות ה' היודע כמה ניצוצות צריך לברך כן נותן לו מדת ימיו, והנני כבר בירר נצוציו בגלגול הקודם ונשאר לו לעת עתה לברר מעט, והעשירי כהפ"ר.**

²⁴ וראה על עניין ניצוצי נשמתו המגולגלים בבני"א בספ"ק **בן פורת יוסף** (דכ"ג ע"ב): **שמעתי בשם מורי שצריך להתפלל על שונאיו שהם רוחו של צדיק בגלגול וכו' ועל ידי התפילה נמתק בשרושו ומוציא מהם רוחו, והנשמה בהם כל מה מאליו וכי ודפח"ח.**

עוד מובא בספר **נוצר חסד** (אבות פ"ד) **אחיות השואים** בשם הבעש"ט זיע"א: **השואים הם רוחו של צדיק כמו שהיו ערב רב משרוש משה, אלא**

בגיליון הבא א"ה נרחיב עוד על עניין גלגולי הנשמות, לפי המבואר בספרי החסידות.

נשמתו מגולגלים בארבע אלו, ועליו ההעלותם ולתקנם²⁵, וכידוע מאמר רבינו הבעל שם טוב שמשם חשדותו באשת איש, כי מל מה שעשה בלעם הרשע שהיה מניצוץ משה רבינו, הכל דברו עליו וחשדותו, ולכן אל יתמה על צדיק גמור על מה שמדברין עליו ערב רב רשעים גמורים במה שלא היה במחשבתו כלל, כי אין שום דבר במקרה, כי הרבה פעמים מדברין במה שעשו הם בעצמם, והם משרשו ואינו רואין חוב לעצמן, אלא הכל על צדיק אמיתי ולפעמים ממלגול הערב שפנם כניוצא הזה בדקות גדול, ועל הכל יתן אל לבו לתקן ויקבל באהבה ויבקש רחמים על עצמו ועליהם וימשך כל טוב.

היהודית לאחרים נעוץ בכך שביהדות עצם הנשמה אינה מתגלגלת אלא רק ניצוצות ממנה, גם כן כאן תמיד נשאת נקודת העצמי של הנשמה שאינה מתגלגלת בחוץ אלא רק ניצוצות ומחשבות המסתעפים מתוכה מתגלגלים.

ואפשר להסמך לזה את מש"כ בספה"ק שם משואל (פר יושב תרע"ו) וז"ל: "וכבר אמרנו במק"א כי שם של אדם אינו לנפש לבד אלא דווקא בצירוף גופו, תדע שהמולגולין אינן נקראין בשם הקודם ומחלון נקרא אח"כ עובד, דודו, ידוע, עכ"ל. והיינו כי עצם הנשמה אינה מתגלגלת אלא רק ניצוצין ממנה, ולכן צריך לומר הטעם דאינו נקרא בשם הקודם מחמת שהשם הוא רק בצירוף הגוף.

ועיין עוד לגבי עניין המובא למעלה בספה"ק כתונת פסים (פר קוה דף מ' ע"ג) שכתב וז"ל: "ובשם מורי שמעתי באריות וכתוב בקיצור כי במקום שמחשבת האדם שם הוא כולו הן ברוחני, אם חושב ברוחני שם נשמתו, והוא הדין וכו', והוא שאמרנו באמת ד. ב. א. אל תהי בז לכל אדם כי יש אדם בליעל וכו', ולא תהי מפליג לכל דבר, רצה לומר שהיה פלגא לעילא ופלגא לתתא, זה אינו אלא או כולו למעלה או כולו למטה, על כן יזהר האדם ודברי פי חכם הן.

וכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פר חיי דף כ"ג ע"א) וזה לשון קדשו: "שמעתי מפורש מפי מורי במקום שחושב האדם שם הוא כולו ודברי פי חכם הן, עוד כתב שם בפר' שלח (דף קל"ט ע"ג) וז"ל: "שמעתי ממורי זלה"ה מקום שהמחשבה של אדם נגעת שם הוא כולו וכו' ודברי פי חכם הן.

עוד כתב בזה בספה"ק פן ברת יוסף (בדף ע"ז ע"ג, ע"ד, ע"ה, ע"ב ע"ג) עיין שם. ובספה"ק דגל מחנה אפרים (פר' בראשית ד"ה ויאמר אלהים תשא) כתב וז"ל: "וידוע במקום שמחשבתו של אדם שם הוא כולו, נמצא כשמחשב בחכמה הוא דבוק ברגע ההוא כולו בחכמה וכו'. ובפר' שמות (יד' ותעל) כתב וז"ל: "ידוע מאדוני אבי זקני זלה"ה כי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא כולו, וכן הוא כדיבור ובמעשה באיזה מדריגה ובאיזה עילה שהוא שם, כשם הוא קשור כולו בזה העולם, ובמעשה היינו שכשהוא קשור בטבעיות ולא הגיע לאמונת אלהות אז גורם בגופו גם כן עבודות טבעיות, כיון שעוסק בדברים טבעיים הוא קשור כולו בטבע.

עוד איתא בספה"ק כתונת פסים (פר תרועה דף י"ב ע"א) וז"ל: "קבלתי ממורי שיש לידע אי הוא מקושר בעולם החיים או להיפוך בעולם המיתה, אם נפשו חשקה לידב לשון הרע וליצנות וכיוצא הוא קשור בעולם המיתה ובהיפך אם נפשו חשקה בתורה ובמעשים טובים אז ידע בנפשו שהוא קשור בעולם החיים, ודברי פי חכם הן.

ובספר שושים לדוד בפסוק "רבים מאבנים לרשע וגו'" (תהלים ל"ב ז') כתב וז"ל: "רוח אפיו רבינו הבעש"ט ז"ל ע"פ, שבכל מקום שאדם חושב שם הוא מתדבק, ואם מחשב בדין הוא מתדבק בדין, וכשהוא בוטח בחסד שם ידבק נשמתו והחסד יסוכנהו, ותמיד יטמין את עצמו כולו בהבורא יתברך שמו, והוא שאמר הכתוב (איוב ג, כ"ה) פחד פחדתי ואיתני, אז כמו שאמר הכתוב (ישעיה ס"ד, ד) מגוררת אביא להם.

מסולת הבירור היו, ודברו עליו כל הרעות שבעולם, ויש לנו קבלה מרן אלקי הבעל שם טוב, שמשם חשדותו באשת איש, כי מל מה שעשה בלעם הרשע שהיה מניצוץ משה רבינו, הכל דברו עליו וחשדותו, ולכן אל יתמה על צדיק גמור על מה שמדברין עליו ערב רב רשעים גמורים במה שלא היה במחשבתו כלל, כי אין שום דבר במקרה, כי הרבה פעמים מדברין במה שעשו הם בעצמם, והם משרשו ואינו רואין חוב לעצמן, אלא הכל על צדיק אמיתי ולפעמים ממלגול הערב שפנם כניוצא הזה בדקות גדול, ועל הכל יתן אל לבו לתקן ויקבל באהבה ויבקש רחמים על עצמו ועליהם וימשך כל טוב.

אמנם ראה מה שמובא עוד בשם הבעש"ט (נ"מ בנתיב החוד שילב ר אות ה) בזה"ל: כדן הוא צריך לאודע לחברים העוסקים ביחודו של עולם, אף על פי שאמרנו בגמרא (מ"ק ד"ה ע"ב) אין אדם נחשד וכו', זהו כשהוא שלא מחמת אויבים ושוניאים, אבל אויבים דאפקו קלא, לית ביה משא, אף דבר של אהרה בשום גלגול, הרשעים קטרו על צדיק ויאמרו, כמו שעשו לרבינו אלקי קדוש מורנו ורבינו אור שבעת הימים הבעש"ט ותלמידו רבינו דוב בער וכיוצא.

ואמר מרן אלקי רבנו אור עיניו המאיר מראש אצילות עד סוף עקבות משיחא הר"ב ישראל ב"ן אליעזר" שכל מה שעשה בלעם וערב רב אמרו על משה, שחשדותו באשת איש, על רע שלהם, ולא אמרו כל כך בשקר, שהרי בלעם וערב רב שהם ניצוצי נשמתו, כל מה שעשו אמרו עליו, ואין שום מציאות בלתי השם יתברך ויתעלה, וחרפת חורפין נפלו עלי (תהלים ס"ט), ומשה וצדיקים עוסקים בתיקונו של עולם לתקן, והכל מתוקן לסעודה.

²⁵ וראה מה איתא בספה"ק ערבי נחל (פר וישלח) וז"ל: "והכל העולה, כי האדם בעסקו בעניני עולם הזה הזה הדבר לו סכנה גדולה כי מניח שם מחשבתו שהוא חלק וניצוץ מנשמתו וע"ז מתקלקל השארת הנפש שלו כאמור, לזאת הורה לנו הקב"ה ואמר בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ה) וכמבואר בש"ע א"ח (פר ר"א) שגם בעסקו בדברי עולם הזה יהיה מחשבתו לכבוד הבורא ית"ש, נמצא בכל מה שעושה מניח נשמתו ומדבקה בשושה באלהים חיים שהוא חי וקים מאחר שאפילו בעסקי עולם הזה שעוסק עושה במחשבת הקב"ה, נמצא אין נשאר אפילו ניצוץ א' מנשמתו בדברי עולם הזה בדומם צומח חי מדבר.

משא"כ מי שאינו מתנהג ככה אזי נשאר נפשו מגולגל בדומם צומח חי מדבר או באוצרות שגזו אזי אין לו תיקון זולת ע"י ריבן שכו וצדיק ילכש שעושה דבר מצוה כממון ההוא או בנו הירושל כמעשה מונבו. ואולם יש בזה סכנה עצומה כי אם בנו הוא רשע ועושה עבירה באתו מעות אזי לא די שלא תיקן והעלה את אביו אדרבה הורידו לשאלו מטה, משא"כ מי שמקיים בכל דרכיך דעהו אינו צריך להתמין על תיקון זולתו שיעלנה.

²⁶ מובא בספה"ק דגל מחנה אפרים פר' מסעי.

²⁷ והרי זה כעין מה שכתבנו בגיליון הקודם דהחילוק בין תורת הגלגולים